

1 • 220 років тому (1794 р.) у слободі Мишуриному Розі (Мишурині) освячено новозбудовану дерев'яну Преображенську церкву.

• 115 років тому (1899 р.) народився **Василь Іванович Овчаренко**, український актор, режисер, народний артист УРСР (1959). У 1930-1974 рр. працював у Дніпропетровському українському музично-драматичному театрі ім. Т.Г. Шевченка. Помер 14 квітня 1978 р.

• 130 років тому (1884 р.) у Новомосковську повіті почала діяти земська пошта.

5 • 95 років тому (1919 р.) у с. Мар'янівці на Криворізькій народився **Микола Антонович Миколасенко**, український письменник, поет, член НСПУ з 1958 р.

6 • 145 років тому (1869 р.) у Катеринославі відкрито міський водогін.

7 • 90 років тому (1924 р.) засновано криворізьку міську газету «Червоний бірник».

10 • 105 років тому (1909 р.) до Катеринослава на гастролі зі своєю трупой приїхала відома російська актриса Віра Федорівна Комісаржевська.

11 • 60 років тому (1954 р.) у Дніпропетровську народився **Сергій Павлович Лашкін**, художник. Працює в жанрі станкової графіки, живопису.

13 • 95 років тому (1919 р.) народився **Андрій Михайлович Сапєляк**, український релігійний діяч, епископ-емерит української греко-католицької спільноти в Аргентині. З 1997 р. перебуває з пасторською місією в Верхньодніпровську.

16-17 • 90 років тому (1924 р.) у Катеринославі побував український письменник Остап Вишня, який виступав на «Вечорі ревістри».

17 • 215 років тому (1799 р.) у слободі Дмитрівці (село Булахівка Павлоградського району) освячено новозбудовану дерев'яну Свято-Миколаївську церкву.

19 • 85 років тому (1929 р.) у Дніпропетровську почав діяти кохоміїчний цех заводу ім. Г. Петровського. Нині – ВАТ «Дніпроокос».

22 • 90 років тому (1924 р.) народився **Микола Аркадійович Шишалов**, ліварник, майстер художнього літва, який виготовив численні пам'ятники, встановлені на Дніпропетровщині. Помер 1 серпня 2003 р.

23 • 110 років тому (1904 р.) у сел. Широке народився **Ілля Григорович Кобрийский**, український режисер, народний артист УРСР. Режисер Державного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка (1935-1944, 1951-54 та з 1960-ро), Російського драматичного театру ім. М. Горького (1944-50, 1955-60). Помер 4 листопада 1979 р.

25 • 50 років тому (1964 р.) у Дніпропетровську засновано ВАТ «Дніпропетровський завод мостових залізобетонних конструкцій».

26 • 40 років тому (1974 р.) у Дніпропетровську відкрито **Державний театр опери та балету**. (3003 р. – Академічний).

27 • 25 років тому (1989 р.) у Дніпропетровську засновано театр одного актора «Крік». Засновник, актор і режисер-постановник Михаїло Мельник.

28 • 60 років тому (1954 р.) Придніпровська ДРЕС дала перший промисловий електрострим. З 1996 року має назву «Придніпровська ТЕС».

29 • 105 років тому (1909 р.) у Катеринославі народився **Олександр Йосипович Бейльман** (Олександр Білійов), письменник-прозаїк. Помер 2 травня 2000 р. в Ізраїлі.

Календар підготувала Ярина ГОЛУБ, завідувачка краснавчого відділу обласної універсальної наукової бібліотеки

САЙТ ОБЛАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО»: GDJERelo.JIMDO.COM

КАТЕРИНОСЛАВЩИНА у 1914 році

Початок війни. Мобілізація, патріотичний рух, поранені, шпиталі, лазарети, завмирання життя

Страхіття війни! Ось те важке, гнітуче почуття, з яким жили народи тогочасної Європи. «Німецьчина й Австрія обібрінися для наступу на Росію; але це не означає, що війна невідворотна» – такі настрої населення Російської імперії відчувало з почуття 1914 р.

Влітку, після відвідування австрійського ерцгерцога Фердинанда, ситуація різко загострилася. 10 липня Австрія висунула ultimatum Сербії з вимогою фактично відмовитися від суверенітету Сербії відповідя «ні». Австро-Угорщина оголосила війну сербському урядові.

18 липня на вulinичних тумбах Катеринослава з'явилися надруковані на червоному папері оголошення: «Государ Імператор повелеть союзовім привести армію і флот на военное положение. Первым днем мобилизации назначено 17 июля». Наступного дня розпочався призов нижчих чинів запасу армії і флоту.

19 липня Німеччина оголосила війну Росії. Того ж дня Катеринослав залізниці перевели у стан надзвичайного стану й охорони.

Під час мобілізації закрилися усі казенні винні лавки, трактири, пивниці; заборонено продаж алкогольних напоїв у ресторанах. Закриті публічні будинки, війшов наказ про заборону засірних ігор у клубах. У мобілізаційні дні в місті не було зареєстровано жодного кримінального випадку, крадіжки та пограбування: не видно було і п'яних.

19 липня в місті відбулася гранідозна маніфесація. Сотні учасників, вигукуючи «Долой Австро-Італію», «Да здравствуют Россия и Сербия», з оркестром, що грав гімн «Боже, царя храни», з ораторією, що проповідує проспектом від міського саду до будинку губернатора. Тут їх зустрів віце-губернатор Татицєв і з балкону висловив маніфестантам підтримку. Патріотичні промови лунали в будинку громадських зборів і Англійського клубу, в саду Комерційного зібрання до третьої години ночі.

20 липня на надзвичайних зборах міської думи ухвалено рішення про початок збору пожертувань для надання допомоги родинам осіб, які привезли до війська. На площі перед військовими таборами відбувся молебень.

На перші дні мобілізації добровольцями на фронт побажали піти члени катеринославців. Так, міський лікар Л.М. Сошик подав заяву до головного санітарного управління про заархивування його поза чергою лікаря до діючої армії. На військову службу призначився усі лікарі-психіатри. На театр воєнних дій пішов і член міської управи Ф.Ф. Бурмістерь – його благословили образом Георгія Побідоносця.

«Студенти екатеринославського горного інститута з чувством іскренності и восторга отклинулись на привіз стать в ряды доблестных русских воинов на защиту дорогої отечества», – таку телеграму послали студенти Верховського Головноїнженерного училища.

Канцелярія губернатора заполонили німці, які виявили бажання отримати російське підданство. Великі землевласники та заводчики з німців у Александровському повіті порушили клопотання про заміну їхніх прізвищ на російські. Ухвалено рішення про перейменування залізничних станцій тощо, які мають німецькі назви, на російські.

Зі вступом у Турецьку війну 1914 року турецько-піддані звернулися до влади приняти їх у російське підданство, оскільки воїни, у більшості, є вірменами, живуть тут здавна, а інші теперішні піддані – фіктивні. Водночас турки масово від'їжджали на батьківщину: закрилося чимало пекарень і кондитерських, які ім належали.

Майже всіх французьких і бельгійських підданів, які були високими адміністраторами, підприємствами Криворізько-Донецького басейну, викинули на батьківщину інші уряди.

Почали надходити перші пожертування на потреби воєнного часу. Член Державної Думи О.М. Александров пожертвував місту 1 тисячу крб, від менонітів до товариства Червоного Хреста надійшло 100 тисяч крб. Адміністрація бельгійського трамвая ухвалила рішення про відрахування щоденно родинам своїх службовців, які пішли на фронт, по 30 і 40 коп., а Правління Трубопрокатного та Брянського заводів – по 3 крб на члена родини.

До 1 серпня у Катеринославі почали працювати комітет зі збору близько 1 теплого одягу для воїнів фронту та поранених і юнаків для сімей запасних; формувалися шпитали та лазарети, при земській управі відкривалися курси сестер милосердя.

У Катеринославі 4 тисячі сімей залишились без годувальників, яких призвали на війну, – але це майже 9 тисяч осіб. Місцеві благодійні комітети час від часу проводили «кухляні збори» на допомогу таким родинам.

Із середини серпня місто готувалося прийняття поранених і хворих війнів. У головному корпусі земської лікарні підготували за останнім словом медичними двісті ліжок.

Перша партія поранених (282 осіб) під час бою 12 серпня на австрійському театрі бойових дій (Львів, Галичині) прибула до Катеринослава 25 серпня. На вокзалі їх зустрічали губернатор Колобов, депутат IV Державної Думи Александров, князь Урусов, міські діячі та сотні мешканців міста, які стояли на проспекті від вокзалу до губернської лікарні, включаясь і склади капелюх, пригощали фруктами, пускерками, дарували квіти. Перевозили поранених спеціально обладнаними вагонами трамваю та 12 автомобілями, які наявні місцеві яхт-клуби. На транспорті були білі пропорції з червоними хрестами. Поранених допомагали сестри милосердя та санитарі. При вході поранених із вагонів численна публіка вінчично гонівала «Ура!».

З того часу майже щотижня до міста прибували поранені. Під лазарети обладнавали примищення Потьомкінського палацу, новий театральний будинок Англійського клубу, жіночі гімназії, щойно відкритий Алексеєвський притулок на вул. Севастопольській, дитячу лікарню ім. І.М. Алексєєнка. Місцеві заводи – Бринський, естампажний, хімічний – виготовляли ліжка для шпиталів, а вагони майстерні облаштовували санітарні вагони для перевезення поранених.

Серед учасників війни було чимало катеринославців: підпоручник Д. Слоновський, син місцевого купца Захарій Айнгорн, селянин Савелій Мунтян.

Син службовця залізниці, 17-річний юнак Остапенко, таємно проправився у санітарний потяг на фронт і брав участь у багатьох битвах, був поранений в руку і прибув до Харківського лазарету. Одержав важке поранення в сині членів Управи міської думи К.І. Макаренка – Анатолій. Під час атаки більшовиків його контузило іншою піхотою у голову, поранивши на спину та голівку. Він пішов на спінку та гомілку з переломом кісток. Він ділово геройчно виконував свій обов'язок.

На фронті загинув поручник Г.В. Замйтін, його поховали на Севастопольському кладовищі.

Списки убитих, поранених, контужених, зніклих без вісти друкували місцеві преси. В жовтні вже майже щоденno до міста прибували поранені, їх разміщували у шпиталах і лазаретах, які виникали таємно. Тоді на допомогу прийшли місцеві мешканці, відкриваючи лазарети у своїх будинках. У будинку Міжнародного комерційного банку на конці його діректора відкрили лазарет ім. Л.Н. Дмитрієва на 10 ліжок. На 4-му і 5-му поверхах будинку В.М. Хренікова – в будинку В.О. Толстикова на Успенській площі теж відкрили лазарет.

Службовці-поліки Дніпровського заводу пожертвували 3200 крб для поранених, яких лікували в Алексеєвському шпиталі. Саме тут організували ліжка імені бібліотеки І. Ясковічів. Гроші передавали особисто віце-директор відповідно від В.С. Макомаского.

У листопаді гірничопромисловці Півдня Росії передали на потреби війні пожертву на 1 млн крб: на лазарет, теплий одяг для армії, допомогу біженцям. З 38-ї з'їзд гірничопромисловців асигнував по 10 тисяч крб на користь населення Бельгії та Сербії та 5 тисяч – Чорногорії, котрі постраждали від війни.

У Кримову Розі та Кам'янському, де мешкало чимало поляків, відбувалися вистави, збирали кошти на користь мешканців Польщі, які постраждали від війни.

Особливої підтримки в місті та губернії утворилися землевласники, які обслуговували що гру. Власники броварів і скляння заводів звертаються до уряду з проханням дозволити продаж пива, виробництво якого припинилося і на звільнення чеканять тисячі робітників. У жовтні продаж пива був дозволений в місцях, які призначали Міська дума, а спирту – тільки на військові, технічні та навчальні потреби за рецептром.

У лабораторії загальній хімії Гірничого інституту розпочалися дослідження водоростей Чорного моря для отримання з них йоду, якого бракувало у всіх роках. За сприяння князя Урусова для лабораторії дозволили 200 пудів водоростей.

На кінець року в губернії перевербували чимало військовополонених – німці, австрійці, турки. Вирішувалось питання про використання їх як робочої сили.

Наближался Різдво і Новий 1915 рік. Напередодні свята місто зібрало і відслало на фронт 12 вагонів теплих речей для війнів. Редакція газет отримували чимало листів із фронту та друкували їх.

«Групка екатеринославцев, находящихся на передовых позициях с самого начала военных действий и воюю с судьбы живые и невредимые в дни наступающего Нового года полные радости и оживления до конца послужит Родине, шлют привет родному городу и наилучшие пожелания всем родным и знакомым». Під листом підписи 28 осіб – унтер-офіцерів, підпрапорщиків, воянів.

Із 365 днів 1914 року – 165 припали на війну. Коли все це скінчиться? На це «прокляте» питання, котре хвилювало кожного, відповіді не мав ніхто. Англійський посол у своїй промові у Петрограді назавв дату – літо 1915 року. Тривав призов ратників до армії.

Валентина ЛАЗЕБНИК, історик, завідувачка відділу Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. Яворницького.

(Всі дати подані за старим стилем. Ред.)

ЗАСНОВНИК ОБЛАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО» — ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

Редакційна колегія: В.М. ВАСИЛІНЕНКО, О.І. ДЕМЧИК, В.Г. ДОЛГОПОЛЬЙ, С.Г. КРАМАРЕНКО, М.І. РОМАНЕНКО

Головний редактор З.В. МАРЧИШІНА

Заступник редактора С.А. ШУЛЬГА

Фотокореспондент Г.Г. та А.Г. КІРОЧЕНКО

Дизайн і верстка Н.О. АНТОНЕНКО

Газету надруковано в друкарні ПП «Ліра М»,

49038, Дніпропетровськ,

просп. Воронцов, 73,

тел. (056) 721-92-60.

Ціна договорна.

Передплатний індекс 40620.

Свідоцтво про реєстрацію

ДП № 66 від 13.12.1993.

Формат А 3. Друк офсетний.

Обсяг 1,6 ум. др. арк.

Наклад . Зам. №

Адреса редакції:

49006, Дніпропетровськ,

вул. Свердлова, 70, к. 216.

Телефон/факс: 732-47-61,

732-48-48.

E-mail: GDjerelo@yandex.ru